

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Petri Ioannis Perpiniani Valentini, Societatis Iesv
Presbyteri. Orationes Dvodeviginti**

Perpiña, Pedro Juan

Lvgdvni, 1622

Vndecima, ad Romanam iuventutem de auita dicendi laude recuperanda,
quam habuit Romae in gymnasio Societatis Iesv: cùm Aristotelis artem
Rhetoricam interpretandam suscepisset, VIII. Idus Nouembr. ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-13368

392 *De auita dicendi laud: recap.*

dis Apostolicæ maiestati, & Ecclesiæ vni-
uersæ tum saluti tum dignitati seruiemus.
Tu, P. B. perge nostræ Societatis vel potius
tuæ, operam, ita vt facis, cùm in aliis rebus
omnibus, tum in bene instituenda iuuentu-
tute verbis, auctoritate, re iuuare, quo ma-
iores tibi fractus ferre possit, & illud statue,
quod certè existimare debes, hos tam ala-
eres tuæ potestatis administros in tuis ma-
ximis occupationibus, tantisque de om-
nium gentium salute curis, tamen aliquã
tuæ prouidentia parte contineri.

PETRI IOANNIS
PERPINIANI,

*Ad Romanam iuuentutem, de auita dicendi
laude recuperanda.*

O R A T I O VI.

A V D E O, patres religiosissimi,
gaudeo, vehementerque lætor,
intermissum anno superiore
Rhetoricæ docendæ munus, mi-
hi rursus hoc tempore fuisse mandatum, &
vt quid sentio loquar; diuino consilio factũ
esse arbitror, vt apud sapientissimos, æquis-
simosque viros plus ad hanc prouinciã ex-
perito

perto deferendam communis multorū utilitas, quā ad laborē tantū fesso minuendum, priuata vnius requies valeret, primū enim, offertur mihi occasio bene merendi: quod multò esse præclarius, quàm accipere beneficium, cœlestis hominū magister aliquando cōfirmavit. deinde obseruantia erga eos, quibus omnes vitæ meæ rationes vltro cōmissi, declaratur, quæ satis intelligi ac perspici profectò non potest, nisi cum arduæ res ac difficiles imperantur: postremò hoc me etiam Romanæ inuentuti debere intelligo, quæ cum mirificum semper erga me studium alacritate, frequentia, vbi opus erat, silentio; vbi res postulabat, oratione declararit, nisi ei ad summam eloquentiæ laudem efflorescenti tantum ipse prodesse coner quantum possim, quod certè perexiguū quiddam esse video: sed nisi omnes ætatis, & industriæ meæ nervos in ea adiuuāda cōtendā, iure fanè optimo existimer & dicar ingratus. Vos Romani iuuenes, pari ratione gaudere lætarique deberis, nō meā minus quàm vestrā causa vestra quoniam id nobis non petentibus datur, quod nescio an vobis venisset in mentem postulare: meā, quoniam hoc officium meum mihi fructuosum iucundum vobis, Deo gratum & acceptum fore confido. Neque verò me

vnquam puduit, neque pudebit, quam assecutus sum bene dicendi rationem, si tamen sum aliquam assecutus, certè in qua tamdiu elaboravi, eã aliis explicare, in ea præsertim vrbe, quã & ante, & post accepta religionis Christianæ mysteria, summos homines artem eloquentiæ palam profitentes aspexit: neque si Cicerones, Victorinos, Augustinos auctores proferre non possem, causæ quidquam esset, cur turpe esse ducere eam docere artem, quæ viam ad orationis laudem cõmuniret: nam si nostræ rationis veluti, fœtus quidã est oratiõ, neque minus hæc hominum propria, quàm illa censetur, cur iis, qui logici vocãtur, gloriosum sit, rationẽ ad omnia sua munera probè fungenda, monitis quibusdam adiuuare, rhetoricis autem doctoribus hominum orationẽ ac multitudinis animos prudenter tractandos, certis præceptis conformare, turpe videatur? dissidium, equidem linguæ atque cordis patres religiosissimi, quod eloquentiæ pater absurdum & inutile verè nominavit; semper improbauit: neque aut eos qui inflati opinione sapientiæ eloquentiam contemnerent, aut eos, qui inani verborum sonitu delectati, sapientiam exagitarent, satis putavi esse perfectos: & illam summi oratoris, nec philosophiæ studio
abhor

abhorrētis vocem diuinam planè iudicau
 non positè & aptè sine sententiis dicere in-
 faniam esse: sententiosè autem sine verbo-
 rum & ordine & modo infantiam; sed eius-
 modi tamen infantiam, vt ea quæ vtantur,
 nō stulti homines haberi possint, etiam ple-
 rumque prudentes; eloquentē verò omnib.
 oportere ita rebus excellere, vt ei turpe sit,
 quidquam aut spectari, aut audiri libent. ūs.
 Hanc ego veram & germanam eloquentiā
 puto, quam idem ille grauissimo nomine
 copiosè loquentem sapientiam nūcupauit.
 hæc ex cognitione rerum existit, adiuuante
 natura & exercitatione: perficitur autem
 velut extrema præceptoris manu, vt eam nō
 immeritò quendam quasi sapientiæ partem
 dicere possimus. Præclarè illud Horatius, vt
 alia multa, quod in mentibus omnium qui
 copiosè & ornatè loqui volunt, perpetuò
 infixum esse debet.

Scribens di rectè sapere est & principii & fons.
 Multos ille vel poetas, vel qui poetæ vide-
 ri vellent, quotidie scripsitare, non ignora-
 bat, magnarum artium & doctrinæ subti-
 lioris expertus: plenum tamen & graue car-
 men, dignum auribus eruditis nisi ab eo,
 qui pectus ante compleisset plurimarum &
 maximarum rerum scientia, componi non
 posse sentiebat. Quod si poeta, cuius omne
 studium

studium aurium tantum delectationem aucupatur, sine reconditis exquisitisque disciplinis non omnino creditur esse perfectus; oratorem, qui magis utilitati seruit, quam voluptati, nec oblectare solum audientium animos, sed quod vult etiam ab eis obtinere & efficere conatur, quis excellentem esse posse arbitretur, nisi omnem optimarum artium doctrinam mente fuerit ante complexus? Non hoc arbitrabatur Platonicus Socrates, qui cum Phædro adolescente colloquens, ideò Periclem principem Atheniensium affirmat, omnibus aliis dicendi gloria præstitisse, quòd doctorem nactus Anaxagoram, eximium virum, cum ab eo diligenter omnem naturæ subtilitatem cognouisset, tantum inde quantum erat opus, ad hoc bene dicendi studium transtulisset: non princeps & parens illæ Romanæ copiæ, qui ne physicorum quidem ignarum esse vult oratorem suum, ut omnia, cum se à cælestibus rebus transferret ad humanas, excelsius magnificentiusque & dicat, & sentiat. Illa igitur inanis profluentiæ, & stultiæ loquacis fucata species, multis verborum quasi medicamentis oblita, rerum succo, & sanguine, & eo qui sanguine diffunditur, colore carens, quam nunc ferè foliam imperiti falsò eloquentiam vocant,

omnium

omnium est irrisione ludenda? hæc, hæc præclara eloquentiæ forma, speciosa verbis, admirabilis rebus, quàm vnâ veteres tam graui, & honesto nomine dignam putauerunt, iis, qui plurimum oratione valere student, adamanda est: de qua dum ea dico, quæ hoc tempore, his auditoribus dicenda sunt: & Romanam iuuentutem adhortor ad patriam, auitamque Latinè dicendi gloriam recuperandam, vos patres religiosissimi, oro & obtestor; vt qua soletis beneuolentiâ, & humanitate, verba mea audiatis. Vestra enim est, si verè loqui volumus vestra est, Romani iuuenes, hæc omnis Latinæ copię possessio: quæ quoniam in eam quasi caducam, atque vacuam exteræ nationes permultæ vobis aliud agentibus inuolauerunt, hoc maiori studio vobis asserenda & vindicanda est, quod cum nulli facultati, neque de dignitate, neque de vtilitate concedat, non difficillimè recuperari & retineri potest. Nolim aliter hæc accipi, atque à me dicuntur. Cogor, ita loqui peracerbo quodam animi mei sensu & dolore, quem capio, cum huius ciuitatis excellentem dignitatem, in aliis rebus magna ex parte conseruatam, in hac vna propè ad nihilum recidisse cogito. Græcia quõdam & militari virtute, & doctrinæ atque eloquentiæ laude florens

rens cultus & humanitatis parens habebatur: secuti sunt Romani illi veteres, qui ut armorum disciplina, morum grauitate, vitæ constantia Græcis aut pares aut superiores erant sic liberalibus doctrinis & ornamentis orationis principio longè inferiores videbantur. Exstitit tandem ætas illa quam huiusce reipub. verè iuuentutem nominare possumus: qua ætate, permultis hominibus omne suum studium & operam conferentibus ad artes ingenuas cognoscendas, cum aliorum, qui in eo vno elaborauerunt, tum vel maximè M. Tullij Ciceronis industria quæ propria fuerat antea gloria Græcorum, ea vel ad Romanos translata fuit, vel communicata certè cum Romanis: quæ tum habuit hæc ciuitas lumina? quos hæc vrbs principes vidit in subselliis, in rostris, in curia? quàm ampla, quàm excelsa quàm magnifica species orationis in omnibus reipub. partibus versata est? meministis vos Crassos, Anthonios, Hortensios, Cicerones, Tullios: quos verò nō omnes recordamini, illi nō idcirco tacentur, quod nō egregiè dixerint, sed quod aliorū, quos nominavi, splendor ipsorum gloriā obscurarit, ab hac vrbe, velut à corde sanguis ad omnes corporis partes, sic Latinae dictionis ornatus ad omnes ciuitates, quæ in potestate ac ditione populi

populi Romani tenebantur, permanavit itaque non è Latio solùm, sed etiam ex vtraq; Gallia ex vltima Hispania oratores nō pauci numerabantur. Verùm vt ab Atticis alij Græci oratores, sic Latini Cisalpini & Transalpini omnes à Romanis, etiam si cæteris rebus pares essent, tamen certa quadam voce propria Romani generis, & nescio quo urbanitatis colore vincebantur. Postea multis variisque casibus, & luctuosis oppressa repub. qui dies imperandi potentissimo populo, idem finem pariter attulit bene dicendi: vos verò, quæ vobis à maioribus eloquentiæ veræ iure veniebat hæreditas, eam hæreditatem omnem nulla vestra culpa, sola humanarum rerum varietate perdidistis: atquam hæreditatem? pro Deum immortalē! quā siue copiosè loquendi finem, siue vsum spectare velimus, nescio an quidquā in rebus humanis possit aut nobilius, aut fructuosius inueniri. Hoc à me ita dici nemo mirabitur, cuius in animo illa quam initio depinxi verbis, eloquentiæ pulcherrima species insidebit. Quid enim est oratori propositum in dicendo? quoniam omnes eius conatus referuntur? quo illa spectat animi & virium tanta contentio, nimirum eò, vt auditorum animos in quamcumque partem velit, impellat, & afficiat, atque ingeneret.

neret in eorum mentibus persuasionem, nō
 eam, quæ à subtili & acuratoꝝ docendi ge-
 nere profecta, veram & exquisitam rei pro-
 positæ scientiam parit, quam rectè sentiēdi,
 & ornatè loquēdi princeps Plato *δεδασκαλι-
 κήν* appellat, sed eam quæ à populari quodā
 genere dicendi & probandi orta opinionem
 tantum & fidem in eorum, qui audiunt ani-
 mis gignit, quam ille idem *πικτυκήν* con-
 uenienter ipsius naturæ nominauit. Nam
 ceteræ siue facultates, siue artes, siue scien-
 tiæ omnia refecant ad viuum, & quascunq;
 res explicandas susceperunt eas quam pos-
 sunt diligentissimè non tam ad multitudinis
 ingenium, quàm ad ipsarum vim & naturā
 accommodatè persequuntur: in quibus illa
 vel maxima sæpè laus est, à populari sen-
 tentia quàm longissimè abesse. At eloquen-
 tia, quamuis omnib. doctrinæ copiis abun-
 det, sine quibus instrumentum hoc orato-
 rium perexiguum atque medicum est; om-
 nia tamen explanatiùs dicit, & vberius; &
 ad communem hominum sensum accom-
 modatiùs: in qua nihil est vitiosum magis,
 quàm à communi iudicio, & a vulgari con-
 suetudine sermonis abhorrere: quare ma-
 gnæ illæ reconditæque artes ab orationis
 copia seiunctæ tacita cogitationis voluptate
 frui possunt, & suauissimis cognitionis
 epulis

epulis quibus noster animus maximè pascitur, insaturabiliter expleri, ad rerum publicarum vsum in circumfusa multitudinis corona dignum aliquid & magnitudine sua & hominum eruditorum auribus proferre omnino non possunt. Audite Romani iuvenes, audite, quæso diligenter, & quæ dicam nunquam è memoria vobis elabantur. Doleo enim interdum & vehementer angor, vbi video plerisque non depravate, & corrupte solum ipsos de hac tota dicendi facultate indicare, verum omnes etiam in eo nervos contedere, ut quo in errore ipsi sunt: in eisdem cæteros inducant. Si quando in veterem & locupletem domum ingrederemini, refertam, auro, argento, ebore, preciosa veste, margaritis, gemmis, tabulis pictis, signis, omni denique apparatu ornatumque visendo; neque eas res vobis quisquam patefaceret, proferret, ante oculos proponeret, quem ex illa copia fructum, quam voluptatem caperetis? nihilo maiorem imperita multitudo mihi posse percipere videtur ex eorum doctrina, qui locupletes rebus, verbis inopes præclarum illum apparatus, quem involutum in pectore tenent, & penitus inclusum nequeunt in adspectum hominum lucemque proferre. Vidi quendam adolescentem, quo nomine appellem nescio, sed vidi

quendam tamen, qui in vrbe clarissima, loco amplissimo, frequētissimo cōuentu, cum ex literis diuinis, graui & ardenti oratione populi mentes à vitiis deterreri, ad virtutes inflammari oporteret, nihil ferè egit aliud, nisi de tribus ratiocinationum formis ex Analyticis Aristotelis valdè lentè & fastidiosè disputauit. De alio mihi bene noto audiui ex iis qui mori quam mentiri mallent, processisse in publicum etiam aliquando rogatu multorum posuisse quæstionem è media Theologorum schola: de ea in vtrâque partè nō minus exiliter & ieiunè, quàm in publico gymnasio solebat, disseruisse, cuius ego vt subtiliorè in illo genere doctrinam, his temporibus præsertim non vtilem modò verum etiam necessariam, & in docendis Theologiæ studiosis acumen singulare magnopere admiror, sic ad multitudinem instituendam tenuitatem & exilitatem orationis, non satis aptam fuisse cōtendo: quid enim illos perfecisse, quid assecutos esse creditis? hoc vnum opinor, vt amicos puderet, docti riderent, indocti escitarentur. At illi veteres Ecclesiæ principes, quorum singularem eloquētiam ex ipsorum scriptis agnoscimus, quàm prudenter hominum animos regebant? quantum rerum apparatus, quàm insignem, quam varium vbi necesse erat

ex illis humanæ & diuinę sapientiæ thesauris depromebant? vt explicabant, vt euoluebant omnia: vt constituiebant in hominum pene oculis & adspectu? itaque nihil erat tam difficile, quod non susciperent, nihil suscipiebant quod non, efficerent dicendo. Vetus est quod dicam, sed paucis credo, vestrum adhuc auditum: nam qui hæc legunt ad alia maiora festinantes, quæ ipsis videntur minora prætereunt. Cæsarea est oppidum in ora Mauritanix perantiquum: quo in oppido fuit mos ille quondam patrius, vt certo anni tempore promiscuè ciues omnes ad impiam cædem, tanquam statum & solemne sacrificium conuenirent: cetera illi vocabant crudelem nefariumque ludum: quo in ludo duæ aduersæ ciuium acies lapidibus inter se tanto furore dimicabant, vt omni delectu ac discrimine sublato, propinqui à propinquis, à liberis parentes, à parentibus liberi non oppugnarentur modò, verum etiam opprimerentur, non tulit Augustinus barbaram illam & inauditam immanitatem qui vt oratione copiosus atque grauis, concionem aduocauit: inhumanam consuetudinem accusauit vehementer: neque prius fecit dicendi finem, quàm ex omnium gemitu fletuque cognouit, feros audientium animos & indomitos ad humanitatē & cle-

mentiam fuisse reuocatos. quid ergo consecutum est? ille quidem sui laboris præmiū amplissimum tulit, Cæsarienses autem tam immane certamen de suæ ciuitatis moribus sustulerunt, ex quo perspicitur quantum eloquentia possit, cum nuda & inermis, impia ciuium arma compresserit, quæ fortè magistratus omnes summis militum septi præsiidiis paulisper reprimere non potuissent. Multa generis eiusdem commemorare possem, nisi angustiis tēporis vrgerer, quæ quoniam mihi necessariò prætermittenda sunt, videte vos, Romani iuuenes, quid vobis agendum esse existimeris: si enim popularis hæc persuasio tota est oratorum: si prudens docti hominis, & eiusdem ornati, grauisque vox tantam vim habet ad flectendas hominum mentes; quo vos tandem animo hoc tam lauto: & tam copioso patrimonio amisso, esse debetis? quo studio, qua contentione animi, ingenij, virium, omnes eniti decet, ne frustra maiores vestri tantum in eo constituendo & amplificando laborarint? præsertim cum dicendi vsus tam longè latèque pateat, vt nullum ferè sit ab eo vacuū publicum munus: in officiis veid priuatis non parum dominetur. Etenim prudentiā ciuilis quæ totam continet ciuitatis gubernandæ rationem ex multis magnisq;

facul

facultatibus cōstat, quantū qui sunt exper-
tes, ij non satis idonei censentur ad rempu-
blicam benè gerendam: earum autem fa-
cultatum, quæ scientiæ regendarum ciuita-
tum veluti comites & ministræ seruiunt,
omnes vnā hanc esse oratoriam confiten-
tur. Ille quidem hospes Eleates apud Plato-
nem, perfectam quemdam hominem, & ad
Reipubl. procuracionem aptum instituens,
benè dicendi vim, item vt artem imperato-
riam, & magno in pretio haberi oportere
testatur, & cum scientia ciuili naturæ qua-
dam cognatione esse coniunctam: qui illud
etiam adiungit, hanc regiæ facultatis quasi
sociam, id quod ius est persuadentem, com-
muni quodam modo cum ea consilio quæ-
cumque in ciuitatibus gerūtur, gubernare.
Neque Aristoteles mihi discrepare videtur
à sententia magistri: qui cū scientias eas
quæ summo in honore sunt, prudētiæ ciui-
li dixisset esse subiectas, in earum numero
reposuit ornatè loquēdi facultatem. Quid
quod memoriæ proditum est, à Siculis pri-
mūm respirante libertate ad res per iniu-
riam ablatas longo interuallo iudiciis re-
petendas artem eloquentiæ inuentam esse,
non satis declarat, omnē orationis copiam
ad officia ciuilia præcipuè pertinere? assu-
mperunt quidem eam ad suas illas erudi-

In Dialog.
de Regno.

Primo
Polit.

tissimas disputationes nonnulli philosophi
suauitatis causa, ut Academici, ut Peripa-
teticus, quorum olim non subtilis magis &
exquisita, quam elegans & polita philoso-
phandi ratio admirationi fuit: sed non esse
propriam ipsorum, ex eo cognoscimus,
quod qui tenuiter iisdem de rebus, & ieu-
nè disseruerunt, non idcirco minùs eos
philosophiæ satisfecisse credimus, quam
qui ornatissimè sunt locuti, cum nequeat
omni laude cumulatus ciuitatis rector ex-
sistere, nisi multa & magna sit ornamenta
dicendi consecutus. Non hic exaggerabo
verbis vim ciuilibus facultatis, atque præstā-
tiam: non dicam id quod scriptores aotiqui
multi probauerūt: desidiosè & oscitanti quo-
rundam sapientiæ, cui sola contemplatione
veri contenti, se ab omnibus muneribus
publicis omnino remouerunt, negotiosam
hanc laboriosamque prudentiam antepo-
nendā esse, quæ ad reipub. curam aliquando
conuertit, neque illud sciscitabor à vobis,
quanti faciendum eloquētiam puretis, cum
in ea, cui deseruit, facultate tanta sit laus; ut
omnib⁹ aliis facultatibus, artibus, scientiis
vna præsit, & quæ reiciendæ, quæ in ciuitate
retinendæ, quatenus vnaqueque sit addiscen-
da præscribat. Hæc omnia præteribo taci-
tus, dummodò illud intelligatur à vobis,
quàm

quàm latè pateat vis eloquētiae. Neque verò locum illum attingā in præsentia, quantum Athenis olim, quantum in Asia, quantum Romæ, quantum in omnibus pacatis liberisque ciuitatibus viguerint studia dicendi, cùm omnes partes rerūpubl. essent in eloquentiæ tutela: de nobis dicitur, hoc est, de repub. Christiana vniuersa quàm breuissimè potero perstringam. Quis non videt concionandi munere & salutem omnium, & publicas priuatasque religiones maxima ex parte contineri? atqui totum hoc, concionari quoniam populare est, boni oratoris esse proprium, neminè esse credo tam ignarum rerum, qui neget: fateor equidem requiri diuinarum, & humanarum rerum exquisitissimā doctrinam, quam nunc illi sibi suo iure vèdicāt, quos Theologos vocamus: verum illa materiā tantum concionatori supeditat: quam aptè describere & illustrare oratione, ad multitudinis animos vel reflectendos, vel incitandos, eamque orationem cùm quadā actionis dignitate pronunciare, eloquentium omnes esse dicent, non Theologorum: quocirca si multitudinem in concione docere, & mentes hominū pro re modò huc modò illud impellere sacerdotum sunt Episcoporumq; partes: qui fieri potest, vt sine oratoria facultate quisquam vel sa-

cerdotis, vel episcopi dignitatē, & auctoritatem per se ipse tueatur? Legationes verò, quæ vel à ciuitatibus, principibus, regibus, imperatoribus, ad Pōtifices maximos, vel ab his ad illos, vel ab illis denique inter ipsos de religione, de publicis rebus crebrò mittuntur, possuntne sine magnis eloquētiæ virib⁹ sustineri? quàm turpè, & propè flagitiosū est id quod plerūq; fieri videmus, vt aliis mandata dentur, ab aliis eadem exponantur? Iā in imperiis, in præfecturis vel militaribus vel urbanis, quàm graues nonnunquam offensiones concitantur; quæ dedecora, quæ maculæ suscipiuntur, dum illi qui præsent, tāquam mutæ pecudes, ne verbum quidem vnum in conuentu loqui possunt? quid de cōsultationibus dicam, quæ sæpè incidunt, aut de salute, aut de vtilitate communi? si quis eximiā præditus prudētiā verbis compositus, & ornatus in consilio publico versaretur; siue de bello, siue de pace, siue de vectigalibus imponendis, siue tollendis, siue de præmio bonorum, siue de improborum supplicio deliberaretur; quàm ille facile omnium aliorum, qui non essent pares in dicendo, sententias arbitrio suo moderaretur? testes sunt parentes & propinqui vestri, Romani iuvenes, qui tamen cā grauitate salutem publicam tuentur, quæ maximè

mè decet nobile & illustre apud omnes nationes huius ciuitatis nomen, tamen non dubito quin aliquando, cum cōsiliū communibus de rebus caperetur, eique consilio ipsi interessent, Demosthenem aliquem, aut Ciceronem in curia exoptarint: teste, sunt amplissimi Cardinales, vr̄bis Romanæ lumina, qui in illo grauiſſimo principum Ecclesiæ consensu, & summo consilio orbis terræ, vbi variæ frequenter sententiæ de Italicis, Germanicis, Gallicis, Hispanicisque rebus agitantur, vn̄ius interdum hominis disertī verba dominari regnarēque viderunt: testes sunt Alpiū fauces, & Tridentina mœnia, Cōcilio œcumenico frequentissimo atque sanctissimo, superioribus annis à Paulo, Iulio, Pio, Pontificibus maximis destinatæ sedes, quæ in illis accuratissimis disceptationibus de religione, & de publica consuetudine viuendi, atque in explicanda sententia de maximis grauiſſimisque rebus quantum possit erudita & prudēs eloquentis hominis vox & oratio, conspexerunt: testes denique omnes prouinciæ, regna, vr̄bes, testes omnes gentes, atque nationes, quæ anguntur, sæpè numero, & lugent; vbi vinci meliorem sententiam à deteriore cernunt; & ius ab iniuria magno multorum malo superari propter eloquētium, qui ea possint

defendere paucitatem. Magna hæc, magna sunt prorsus, & admiranda munera eloquentiæ, quæ si quis modò non elinguis, à se præclare sperat posse præstari; quod fieri qua ratione possit, non intelligo: sed si quis tamen sperat, numquam se ad hæc officia perfungenda, orationis ornamenta desideraturum. Quis de illis nationibus dicemus, quæ à vera religione discesserunt? an quibuscum agisne verborum & sententiarum splendore non potest, ab iis qui loqui nesciat, quidquã impetraturum se esse confidet? ego verò, patres religiosissimi, magnoperè interdum doleo, nos qui à veritate stamus, à fasilitatis defensoribus studio, assiduitate, cura, labore, diligentiaque superari, & cum antiquissimæ, ac fidelissimæ provinciæ loquacissimis hominibus abundant, ad omnia diuina & humana iura pervertenda, reperiri tam paucos eloquentes viros, qui sapientis orationis gravitate sceleratos impiorum conatus aut frangant, aut retardent: quorum si magnam copiam in illis terris haberemus, auderem equidem polliceri, breui omnes illas civitates ab erroris & nequitiaë castris ad veritatis & Ecclesiasticæ disciplinaë signa, quæ reliquerunt, esse redituras: verùm hæc publica, ad priuata veniamus. In mensis moderatorum principum,

pum,

pum, qui eruditis ac politis de rebus abstractis disputationibus magis, quam epularum apparatu delectantur, cui nisi docto oratori palma tribuenda est? epistolas porro eorundem nomine, de publicis priuatisque negotiis tum ipsorum, tum alienis non posse scribi, nisi à disertissimis viris, vel hoc unum apertè demonstrat, quod neminem unum in hoc genere præstitisse cognouimus, qui non idem plurimum valuerit dicendo. Scipè obiurgandus est aliquis? quæ vis, quæ contentio, quæ verborum & sententiarum pondera adhibenda sunt? admonendus alius? quàm prudenter, quàm artificiosè sermonis asperitas, monitoris humanitate quadam & suauitate lenienda est? alius cohortatione inflammandus? potest hoc perfici nisi ab eo, qui ardentem admoueat orationis faces? alleuandus miti consolatione dolor, animusque mœrens à cogitatione malorum abducendus: quod orationis flumen, quæ varietas in tam difficili re desideratur? Omitto gratiarum actiones, gratulationes, petitiones, expostulationes, deprecationes: quæ quantam orationis copiam, quanta eloquentiæ ornamenta requirant, sciunt qui hæc aliquando cum tētarunt, nunquam tamen, aut difficillimè perficere potuerunt. Nam quod ad unum vel ad pau-

cos, nō ad multitudinem hæc aguntur, per-
magni quidem id refert ad orationis genus
diligendum, ne quid fiat præter id, quod de-
cet; ad illud autem ornate ne sint, an secus
agenda, nihil refert. Magnificè nimis Gor-
gias apud Platonem, & ut sophistâ dignum
erat, gloriosius, quos ægrotos medici addu-
cere nullo modo potuissent, ut aut potionē
sumerent, aut se vrendos secandōsque præ-
berent; eos à se facilè non alia quàm ora-
toria facultate ad omnia & facienda, & fe-
renda impulsos fuisse prædicat. Sed illud
nobis hominis exercitati sermo, detracta
iactatione verborum, ostendit, etiam in cir-
culis priuatīsque congressibus atque collo-
quiis, magno esse vsui, si quis aptè uti sciat,
hanc oratoriam consuetudinem rationem-
que dicendi: quod si ministra est prudentiæ
ciuilis eloquentia, & actiones propemodum
omnes, tum publicæ, tum priuatæ, quam-
cūque sequi malis viam, institutumque vi-
uendi; sine dicendi exercitatione iacent, vos,
Romani iuuenes, quorum hæc præclara fa-
cultas, vel ut hæreditaria iure existimatur:
qui non modò vestram rempublicam; ve-
rùm etiam omnium gentium sacra, cære-
monias, religiones moderari, ac regere de-
betis, hoc tantum rerum gerendarum adiu-
mentum negligetis? vōsnę committetis, ut
patria

patria auitaque possessio vestra iniuria vobis erepta esse videatur? Quid tandem est, quod vos à studio deterreat? aut difficultas? si tam difficilis res esset, vt eam vix pauci de multis possent post diuturnas exercitationes & assiduum laborem assequi, tamen in re tam honesta & fructuosa omnes vos laborare & sudare par esset, vt vel vnus talis euaderet quales multos cupimus habere: nunc ea vos habere adiumenta video ad eloquentiã cõparandam, vt quiuis vestrũ, modò ne sit planè absurdus, modò ne studium omninò fugiat & laborem, non difficillimè queat oratorum numerũ aliquem obrinere, ingenia tanta sunt, quanta me vsquã videre memini: vidi autem multa præclara. Latinum sermonem quis non intelligit, vobis magis proprium, quàm cæteris, & quodam modo naturalem esse? præceptores à quibus non hæc tantum rhetorica præcepta, sed omnium etiam grauissimarum artium doctrinam accipiatis, neque hîc apud nos; neque in gymnasio sapientiæ vobis desunt? quod quidem gymnasium singulari Pij IV. Pontificis maximi curâ & studio erga bonas artes, ad antiquæ disciplinæ normam reuocari, & doctissimorum hominum frequentiã, digna vrbe Roma celebrari, magnopere gaudemus: vel nostris igitur, vel illo

illorum vel utrorumque potius monitis & exemplis, si modò vobis in hoc studio elaborandum esse duxeritis, facile poteritis illam consequi, de qua initio dixi, eloquentiam. Verumtamen ne quid fortè desideretis, ut illi, qui iam aliquò potuerunt, idem iter egredientibus, & viarum diuortia, & latronum pericula demonstrare solent, ne aut longius aberrerent, aut occultis insidiis excipiantur: sic ego, qui licèt eam, quàm opto, dicendi copiam nondum assecutum esse me sentiam, ut assequerem tamen diu multumque laboravi, & aliquantò certè longius, quàm vos, in hoc itinere processi, vobis eandem rationem persequi volentibus quàm eundem quid cauendum sit paucis ex hoc loco tamquam è specula, intento digito diligenter indicabo: ne aut errore vias decepti; aut falsis quorundam opinionibus velut ex insidiis oppressi, aut numquam, aut serò queatis, quò intenditis, peruenire. Et quoniam incorrupta Latini, purique sermonis, omnibus vitiis detractis, intergritas quasi solum est, & fundamentum oratoris: illa prima debet esse cura, ut Latinè, quàm elegantissimè, & apertissimè loquamini: deinde, quoniam inanis est, & deridendus, omnis orationis ornatus, nisi subsit res digna hominum auribus, ab oratore percepta

&

& cognita; danda est opera, ut omnes & diuinas, & humanas disciplinas adiungatis: verum ita ne totam in eis perdiscendis conteratis ætatem, sed cognoscatis modò fontes ipsos, vnde tantum postea, quantum necesse erit, hauriatis: tum peruolutandi sunt ornatissimi quique scriptores, oratores maximè, quorum lectione veluti pabulo quodam alitur oratio, & exemplis multis atque illustribus ad imitandum animus informatur. Non verebor aliquid de me ipso confiteri apud eos, quos optimè institui vehementer opto. Incideram ego adolescens in non optimos magistros, à quibus deceptus, contuli me ad eos legendos & imitandos, quorum similis nemo, nisi sit omninò stultus esse velit: ibi cum de recto tramite deflexissem, laborabam, quantum illa ferebat ætas; verum ab eo, quod mihi proposueram, longius in dies discedebam: tandem errore cognito, redij in viam; omne meum studium ad legendum Ciceronem, & cognoscendum penitus, conuerti, tum demum intelligere cœpi, quid sit compositè & ornatè loqui: tum primum illam eloquentiæ, non pigmentis oblitam fucòque puerili, sed veram, sed naturalis succi plenam, & suo colore florentem faciem adspexi. Itaque tametsi me parum profecisse & agnosco & fateor

fateor tamen non omninò nihil egisse vestrum omnium studium, & hodiernus hic concursus tātus facit, vt credā. Quamobrem hunc eūdem oratorem ita notum vobis esse volo, vt & commentantibus, & scribentibus & verò etiam agentibus multa de scriptis eius, quæ sequamini, celeriter occurrant. Ne ars quidem eloquentiæ, quæ vulgò traditur, pulchrè & oratoriè dicere volentibus negligenda est: quæ licet eloquentes non faciat ipsa per sese, tamen huic studio neque pauca, neque exigua adiumenta suppeditat. Sapienter illud ab eloquentiæ Romanæ principe scriptum arbitror; magnis ingeniis preditos quosdam dicendi copiam sine ratione assequi, sed artem ducem esse certior, quàm naturam. Qua propter assumenda sunt rhetorum præcepta: sed cùm ea partim ab antiquissimis, & copiosissimis hominibus Græcis, Latinisque literis illustrata fuerint; partim à recentibus, & quasi minorum gentium scriptoribus variè tractentur. illos ego & sibi, & aliis optimè consulere semper iudicani, qui ad scripta veterū magistrorum cognoscenda penitus incumbūt, novos & recentes eatenus legunt, quoad nonnihil adiumenti ad ea intelligenda videantur offerre. Exortu sunt enim proximis annis tam in dialecticis, quàm in rhetori

tori

toricis non quidam doctrinæ veteris emendatores : quibus cum nihil esset aliud propositum , nisi principibus , & propè dixerint parentibus omnium disciplinarum aduersari , & magnis auctoribus reprehendendis suum adolefcētulirudibus & imperitis ingenium vendicare studio repugnandi lōgius , quàm par erat prouecti , sæpe sine ratione ab iis , quos defendere debuerant , dissenserunt : legi aliquando , vel inspexi potius , vnum ex illo grege , qui cum Topica Ciceronis explananda suscepisset , præter pauca quædam à Boëtio compilata nihil , nisi mera conuicia , bonus interpres afferebat : hinc profeminatæ sunt illæ pueriles opiniones & absurdæ , quas nonnulli iam solas in scholis intolerabili cum arrogantia , & fastidio pro verissimis , certissimisque iactant : bene dicere , non persuadere , finem esse oratoris : solam euocationem esse huius artis ; aut elocutionem cum pronuntiatione & actione ridiculum esse nunc quærere numeros in oratione , videlicet stipites repente nos , aut lapides factos esse arbitrantur , quos putant subito quodam animi stupore omnem eius rei , quæ maxime cognata est mentibus nostris , sensum amisisse . Hæc , & alia permulta ista nobilissimorum scriptorum inepti correctores inuexerunt , quæ , cum ad

cas disputationes ventum erit, nisi ita falsa esse conuicero, ut ne ipsi quidem, si adessent inficiari possent, nolo cuiusquam mihi rei fidem in posterum haberi. Ac videte quantum inter modestiam veteram & istorum impudentiam intersit. Socrates apud Platonem, cum se audisset Phædrus diceret, non esse oratori necessarium, quid reuerà ius, quid iniuria sit, quid bonum, quid malum exploratum habere, sed quid esse videatur: tametsi falsam hanc sententiam erat ipse refutatorus, quàm non arroganter tamen, quàm non insolenter de auctoribus locutus est? Minimè, inquit, reiiciendum est, Phædre, quod à sapientibus dictum fuisse constet. sed videndū an aliquid dicant. Hippias autem apud eundem, cum omnes veteres sophistas præ se contemneret, in eoque à Socrate illà ipsius proprià dissimulatione facerissimè derideretur, cogente naturâ tamen se consueuisse affirmat priscos homines, qui antè floruisent, laudare magis quàm præstantes illâ ætate viros, partim viuorum inuidiam verentem, partim extinctæ iram & odiū mortuorū. Itaque illi quamuis falsi fuissent aliqua in re, superiores tamen eorum dignitati parebant, nisi etiã in his, quæ verissimè dixerunt, eorū auctoritatē eleuare verbis atque infringere

conantur: illi propter vetustatem etiam se inferioribus humanissime singularem honorem deferrebant, isti quem antiquissimis auctoribus honorem omnia secula concesserunt, hunc eis impudentissime detrahere nituntur. Quanquam istorum leuitate grauitati veterum inimicam esse non miror: illud miror, esse tam multos, qui quorum facta imitentur, eorum exitus non perhorrescant, cum viderimus eum, qui se signiferum præbuerat ad antiquorum auctoritatem euerendam, deserta religione se ad impietatis & impuritatis castra contulisse. Vos vero, Romani iuvenes, vos, quos hæc communis religionis parens ad spem Ecclesiæ Christianæ procreauit, ab hac temeritate & intemperie vestros animos quàm longissime segregantes, ac memores illius Socratici præcepti nihil esse reijcendum, quod dixerint aliquando sapientes, sed videndum an aliquid dicant: illos colite; illorum scriptos de arte dicendi libros sedulo euoluite, quibus omnem, propè debemus huiusce rei disciplinam. hæc Demosthenis, hæc M. Tullij fuit, hæc omnium excellentiam oratorum regio atque via, quorum si vos secta & instituta diligenter fueritis persecuti: si iactis antè fundamentis elegatis dilucidisq; sermonis, omnem animo comprehenderetis maximam

artium doctrinā. si scriptores optimos, Ciceronem maximè, vobis admirandum proposueritis: si Rhetorica præcepta didiceritis ab iis præsertim, quos omnis antiquitas comprobauit, quod in tanta & ingeniorum & doctorum abundantia facile, vt dixi, effici potest: promitto & recipio, breui fore; vt illa, vetus Latinè dicendi gloria, funestis Reipub. casibus amissa floreat rursus in his vestris, & maiorum sedibus, recuperata per vos & restituta: quo quid per Deum immortalem vobis ad fructum optabilius, ad estimationem honestius, ad hominum famā prædicabilius potest accidere? maiorum laudem, obrutam quondam patriæ ruinis per vos longo interuallo renouari, facultatēque præclaram, proposito sine persuasionis popularis effectricem, vsu scientiæ ciuilis comitem, & sociam, omnes in ciuitatē publicas, tum priuatas actiones cum ea moderantem, quæ ad vos velut hæreditario iure veniebat, iam olim communibus omnium gentium cladibus vobis ereptam, vestrâ operâ, studio, labore, quasi denuò comparari? quantum laboris & molestiæ veteres illos Romanos vltro suscepisse, & constanter sustinuisse creditis? quantum vigilasse Ciceronem, quantum Hortensium, quantum cæteros, vt hanc vobis oratoriæ
laudis

laudis hæreditatem, quàm maximè firmam, stabilem, certam, æternam denique relinqueret, si quo modo possent? qui cum lugerent, cogitabant, scribebant, declamabant agebant, illud opinor optabant, studij, laboris, gloriæq; suæ æmulos posteros habere: ergo illi nihil recusarunt, ut hoc vobis quasi patrimonium traderent quàm amplissimum, vos, ut ablatum vobis & recupereris & conferretis, hoc quidquid est subeundum laboris, refugietis? quàm turpe, quàm ignominiosum est, quod illi primi vestram causam tam studiosè parauerunt, id vos ab illis acceptum, & aduersis casibus ademptum nolle recipere, cum possitis? Rusticos homines videmus quiduis malle perpeti, quàm auferri sibi, vel salinum, vel patellam, vel solium, à parentibus auisque relictum, vos tam amplam eloquentiæ possessionem equo animo amissam patiimini? si cui vestrum tantulum de patriis bonis alicuius fraude diminueretur, non vociferaretur? non prætorem adiret, iudicium postularet, volitaret toto foro patronorum & aduocatorum multitudine stipatus, testamentorum tabulas proferret, per omnia tribunalia vltro citroque cursitaret, quiduis potius ferret, quàm perexiguam quiddam de pecunia patria deperderet? & tantas orationis copias, has eloquen-

422 *De auita dicendi laud: recup.*

tia diuitias, non testamentorum iure, sed propagatione sanguinis, vobis à maioribus tradita, direptas, dissipatas, laceratas ferre potestis? videte, ne quantam illis gloriam peperit incredibile nouæ laudis acquirendæ studium, tantum vobis dedecus afferat veteris recuperandæ & retinendæ negligentia. Ego quidem, Romani iuuenes, quoniam hoc mihi hodie onus imponitur, curabo quantum in me erit, ne qua in re officij mei partes desiderentur, meamque operam, quam vnâ vobis præstare possum studiosis eloquentiæ nunquam denegabo, vos incumbite, obsecro, incumbite ad studium dignum ingenio, dignum ætate, dignum splendore vestro, nobilitate patriæ, maiorum gloriâ, & efficite, vt hi patres religiosissimi, hi doctissimi eloquentissimiq; viri, qui nos audiêtes præsentia sua decorare voluerunt, multò vos aliquando iucundiùs dicentes & agentes, hac tantâ grauitate & auctoritate cohonestent.

PETRI IOANNIS
PERPINIANI,

De retinenda veteri religione, & falsa recentium hereticorum doctrina reiicienda, ad Lugdunenses.

ORA